



13.5.2026

OKV/406/40/2024

OKV/407/40/2024

OKV/406/40/2024-OKV-14

VALTIONEUVOSTON OIKEUSKANSLERI

**Johtavan aluesyyttäjän ja kahden apulaispäällikön menettely
kirjaustapojen ohjeistamisessa ja selvitysten antamisessa**

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

TIIVISTELMÄ

Apulaisvaltakunnansyyttäjä havaitsi vuonna 2023 seurannassaan, että Itä-Suomen syyttäjäalueella kirjallisen käsittelyn syyteasioiden osuus oli laskenut merkittävästi. Valtakunnansyyttäjä siirsi helmikuussa 2024 asian valtioneuvoston oikeuskanslerille ratkaistavaksi. Oikeuskanslerin tutkintapyyntöä johdosta poliisi toimitti esitutinnan, joka valmistui tammikuussa 2026.

Asiassa epäiltiin, että kirjallisen menettelyn asioita olisi kirjattu syyttäjäalueella virheellisesti suulliseen käsittelyyn kuuluviksi. Johtavan aluesyyttäjän ja kahden apulaispäällikön epäiltiin ohjeistaneen syyttäjiä menettelyyn, jotta syyttäjäalueen juttukanta vaikuttaisi Syyttäjälaitoksen resurssienjakoon käytettävässä laskennassa tosiasiallista vaativampana. Lisäksi heidän epäiltiin syyllistyneen rikokseen antaessaan vääriä tietoja selvityksissään valtakunnansyyttäjälle.

Esitutinnan perusteella syyttäjäalueen nopean toiminnon -yksikköä johtanut apulaispäällikkö oli helmikuussa 2023 ohjeistanut sihteereitä kirjaamaan kaikki saapuvat asiat suulliseen käsittelyyn. Hän oli samalla laiminlyönyt kiinnittää syyttäjien huomiota siihen, että heidän tulisi tarvittaessa muuttaa kirjaus. Osa syyttäjistä oli tulkinnut ohjeistuksen tarkoittaneen sitä, että kaikki asiat tuli kirjata suulliseen käsittelyyn ja olivat toimineet sen mukaisesti. Apulaispäällikkö oli menetellyt yksikkönsä syyttäjien ohjeistamisessa huolimattomasti. Lisäksi apulaispäällikkö oli menetellyt virkavelvollisuuksiensa vastaisesti antaessaan valtakunnansyyttäjälle kirjallisessa selvityksessään vääräksi tietämänsä tiedon omasta ohjeistuksestaan. Vaikka apulaispäälliköllä oli selvitystä antaessaan oikeus olla ilmiantamatta itseään rikoksesta, hänellä ei ollut oikeutta antaa paikkaansa pitämättömiä tietoja.

Apulaispäällikön menettely oli arvioni mukaan kuitenkin virkarikosoikeudellisesti vähäinen eikä asiassa ollut todennäköisiä syitä hänen syyllistymisestä rikokseen. Arvioinnissani otin huomioon muun ohella sen, että ohjeistuksen epäselväksi tulkinneet syyttäjät eivät olleet tarkemmin kysyneet apulaispäälliköltä ohjeistuksen sisältöä tai tarkoitusta. Päätöksessäni annoin apulaispäällikölle laillisuusvalvonnallisen huomautuksen.

Myös syyttäjäalueen toinen apulaispäällikkö oli menetellyt yksikkönsä syyttäjien ohjeistamisessa huolimattomasti. Osa syyttäjistä oli tulkinnut kirjaustapoja koskeneita ohjeistuksia siten, että olivat kirjanneet asioita perusteettomasti suulliseen menettelyyn. Menettely oli arvioni mukaan hänenkin osaltaan virkarikosoikeudellisesti vähäinen, joten ei ollut todennäköisiä syitä apulaispäällikön syyllistymisestä rikokseen. Päätöksessäni kiinnitin apulaispäällikön huomiota huolellisuuteen alaistensa syyttäjien toiminnan ohjeistamisessa ja valvonnassa.

Johtavana aluesyyttäjänä toimineen osalta asia ei antanut aihetta toimenpiteisiini.

Sisällysluettelo

Johtavan aluesyyttäjän ja kahden apulaispäällikön menettely kirjaustapojen ohjeistamisessa ja selvitysten antamisessa	1
Tiivistelmä	2
Asian vireilletulo	4
Esitutkinta	5
Ratkaisu	5
1 Syyttäjäalueella tehdyt kirjaukset	5
1.1 Asian arvioinnin lähtökohtia	5
1.2 Tapahtumat suoritettuna esitutkinnan perusteella	7
1.2.1 Vuodet 2021–2022 / johtavan aluesyyttäjän menettely	7
1.2.2 Apulaispäällikkö B:n menettely	11
1.2.3 Vuosi 2023 / apulaispäällikkö C:n menettely	15
1.2.4 Johtavan aluesyyttäjän valvontavastuu	17
1.3 Syyttäjäalueen kirjauksia koskevat johtopäätökset	18
1.4 Menettelyjen rikosoikeudellinen arviointi	20
2 Valtakunnansyyttäjälle selvityksissä annetut tiedot	22
2.1 Asian arvioinnin lähtökohtia	22
2.2 Johtava aluesyyttäjä A:n menettely	24
2.3 Apulaispäällikkö B:n menettely	24
2.4 Apulaispäällikkö C:n menettely	26
3 Muut huomiot	27
Johtopäätökset ja toimenpiteet	29

ASIAN VIREILLETULO

Apulaisvaltakunnansyyttäjä oli vuonna 2023 Itä-Suomen syyttäjäalueelle suorittamassaan seurannassa tehnyt havainnon, että syyttäjäalueen kirjalliseen käsittelyyn saapuneiden syyteasioiden osuus kaikista saapuneista asioista oli laskenut merkittävästi. Vuosina 2019–2021 osuus on ollut yli 30 %, vuonna 2022 noin 22 % ja vuonna 2023 syyskuun loppuun mennessä ainoastaan 10,45 %.

Asiaa oli seurannan yhteydessä selvitetty syyttäjien asianhallintajärjestelmään Sakariin tehdyillä tarkastuksilla. Tarkastuksessa havaittiin tapauksia, joissa syyttäjän asianhallintajärjestelmässä Sakarissa suulliseen menettelyyn merkittyjä asioita oli pantu käräjäoikeudessa vireille haastehakemuksilla, joissa käräjäoikeudelle osoitetulla infolehdellä asia oli ohjattu kirjalliseen menettelyyn. Edellä mainitun seurauksena asiat näkyivät Syyttäjälaitoksen tilastoissa suullisen käsittelyn juttuina, vaikka ne oli todellisuudessa pantu vireille kirjallisessa menettelyssä.

Syyttäjälaitoksessa syyttäjäalueen työmäärän seuranta perustuu suurelta osin asianhallintajärjestelmä Sakarista saataviin tietoihin asioiden ja tapausten lukumääristä sekä niiden käsittelyprosesseista. Tietoja suullisten ja kirjallisten asioiden lukumääristä käytetään juttukantojen vaativuuden arviointiin ja juttukantojen painotettu vaativuus on tärkein yksittäinen peruste Syyttäjälaitoksen voimavarojen kohdentamiselle syyttäjäalueiden kesken.

Apulaisvaltakunnansyyttäjän tekemien havaintojen johdosta valtakunnansyyttäjä otti johtavan aluesyyttäjän ja alueen apulaispäällikköiden menettelyn tutkittavakseen ja pyysi heiltä marras- ja joulukuussa 2023 selvityksiä.

Valtakunnansyyttäjä siirsi 9.2.2024 johtava aluesyyttäjä A:n ja apulaispäällikkö C:n osalta asian valtioneuvoston oikeuskanslerille ratkaistavaksi. Valtakunnansyyttäjä totesi katsovansa, että esille tulleiden seikkojen perusteella asiassa tulee arvioida, ovatko A ja C toiminnassaan johtavana aluesyyttäjänä ja apulaispäällikkönä syyllistyneet virkarikokseen ja lisäksi C:n toisaalta antaessaan selvitystään valtakunnansyyttäjälle. Valtakunnansyyttäjällä ei ole syyteharkintavaltaa alaisiaan syyttäjiä koskevissa virkarikosasioissa, eikä hän myöskään voi määrätä toimittamaan sellaista koskevaa esitutkintaa.

ESITUTKINTA

Keskusrikospoliisi on oikeuskanslerin 14.3.2024 ja 3.6.2024 päivätyjen tutkintapyyntöjen johdosta toimittanut esitutinnan ja siirtänyt 20.1.2026 esitutkintapöytäkirjat 2400/R/451/24 ja 2400/R/451/24/Li1 syyteharkintaan. Esitutkinnassa rikoksesta epäiltynä on A:n ja C:n lisäksi kuultu syyttäjälueen apulaispäällikkö B. Heidän on epäilty syyllistyneen virkavelvollisuuden rikkomiseen syyttäjälueella tehtyjä kirjauksia koskevassa menettelyssä ja toisaalta antaessaan selvityksiään valtakunnansyyttäjälle.

RATKAISU

1 Syyttäjälueella tehdyt kirjaukset

1.1 Asian arvioinnin lähtökohtia

Asian arvioinnin kannalta olennaiset rikosasian käsittelyvaiheet ovat edenneet tietojärjestelmissä seuraavasti:

- 1) Poliisi siirtää Poliisiasian tietojärjestelmän (Patja) välityksellä rikosasian syyttäjälueelle syyteharkintaan. Poliisi tekee omassa järjestelmässään merkinnän siitä, onko asian käsittelytapa kirjallinen. Kyseinen tieto siirtyy syyttäjien asianhallintajärjestelmään Sakariin.
- 2) Syyttäjälueella syyttäjänsihteri kirjaa asian saapuneeksi. Asian käsittelytapa on Sakarissa merkitty kirjalliseksi, mikäli poliisi oli tällaisen merkinnän Patjassa tehnyt. Syyttäjälueella käsittelytapa voidaan muuttaa Sakarissa muutamalla valintapainalluksella (esitutkintapöytäkirjassa kuvakaappaus tästä sivulla 867).
- 3) Syyttäjälueella asia jaetaan syyttäjälle, joka tekee syyteharkinnan ja osana syyteharkintaa päättää minkälaiseen prosessiin asiaa esittää. Syyttäjä laatii Sakarissa haastehakemuksen ja KO info -asiakirjan, jossa hän kertoo käräjäoikeudelle, minkälaiseen käsittelyyn hän asiaa esittää. Syyttäjälaitoksen tilastot eivät perustu KO info -lehdelle kirjattuihin tietoihin, vaan Sakarin merkintään käsittelytavasta. Sakarin kirjausten tulee vastata KO infolle kirjattua, jotta tilastot ovat oikein.
- 4) Lopulta asian käsittelytavasta päättää käräjäoikeus. Käräjäoikeudessa syyttäjän esittämää käsittelytapaa katsotaan KO info -asiakirjalta. Syyttäjien Sakariin tekemä suullinen/kirjallinen -kirjaus siirtyy myös tuomioistuimen asianhallintajärjestelmään. Tuomioistuin voi muuttaa käsittelytapakirjauksen omassa järjestelmässään.

Syyttäjälaitoksesta annetun lain (32/2019) 9 §:n mukaan syyttäjän tehtävänä on huolehtia rikosoikeudellisen vastuun toteuttamisesta hänen käsiteltävänään olevassa asiassa tasapuolisesti, joutuisasti ja taloudellisesti asianosaisten oikeusturvan ja yleisen edun edellyttämällä tavalla. Syyttäjä tekee Syyttäjälaitoslain 10 §:n mukaan itsenäisesti ja riippumattomasti päätösvaltaansa kuuluvat, rikosoikeudellisen vastuun toteuttamista koskevat ratkaisut käsiteltävänään olevassa rikosasiassa.

Syyttäjän itsenäinen ja riippumaton syyteharkintavalta tarkoittaa muun ohella sitä, että esihenkilöt eivät voi määrätä syyttäjää syyteharkinnan lopputuloksesta tai siitä, minkälaiseen prosessiin syyttäjä asiaa esittää. Yksinomaan tietojärjestelmiin tehtäviä kirjauksia koskevat esihenkilöiden antamat ohjeistukset eivät lähtökohtaisesti puutu syyttäjän riippumattomaan syyteharkintavaltaan. Syyttäjälaitoslain 11 §:n 2 momentin nojalla valtakunnansyyttäjä voi ottaa itse ratkaistavakseen alaiselleen syyttäjälle kuuluvan asian tai määrätä alaisensa syyttäjän ajamaan syytettä, jonka nostamisesta hän on päättänyt.

Syyttäjälle säädetty velvollisuus huolehtia rikosvastuun toteuttamisesta taloudellisesti edellyttää, että syyttäjän ei tule esittää asioita tarpeettomasti suulliseen käsittelyyn, mikäli prosessitaloudellisesti tehokkaamman ja edullisemman kirjallisen menettelyn käytön edellytykset täyttyvät.

Syyttäjälaitoslain 18 §:n 2 momentin mukaan syyttäjääluetta johtaa johtava aluesyyttäjä. Johtavan aluesyyttäjän apuna voi toimia yksi tai useampi apulaispäällikkönä toimiva syyttäjä. Apulaispäälliköt hoitavat syyttäjäntehtäviensä lisäksi heille määrättyjä hallinnollisia tehtäviä syyttäjääalueella.

Itä-Suomen syyttäjääalueen 1.1.2023 päivätyn virantoimitusjaon (etptk s. 946) mukaan apulaispäällikköjen tehtäviin on kuulunut muun ohella vastata yksikön toiminnan tuloksellisuudesta sekä seurata, valvoa ja kehittää yksikkönsä syyttäjätöimen laatua. Johtavan aluesyyttäjän tehtäviin on kuulunut seurata ja valvoa syyttäjätöiminnan yhdenmukaisuutta. Esitutinnan perusteella apulaispäällikköiden vastuut olivat olleet syyttäjääalueella keskeisiltä osin samankaltaiset jo vuosina 2021–2023.

Syyttäjät ovat virkamiehiä, joiden tulee valtion virkamieslain 14 §:n (750/1994) 1 momentin mukaisesti suorittaa tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä.

Rikosepäilyssä on ollut kyse siitä, että tosiasiasa kirjallisessa menettelyssä käsiteltyjä asioita olisi kirjattu syyttäjääalueella asianhallintajärjestelmässä Sakarissa suulliseen käsittelyyn kuuluviksi. Asiassa on epäilty johtavan aluesyyttäjän ja kahden apulaispäällikön ohjeistaneen syyttäjiä tällaiseen menettelyyn, jotta syyttäjääalueen juttukanta vaikuttaisi Syyttäjälaitoksen voimavarojen kohdentamisessa käytettävässä laskennassa tosiasiallista vaativampana kuin se on ollut.

Rikosepäilyn yhtenä lähtökohtana on ollut Syyttäjälaitoksen tilastoista ilmenneet muutokset ja niiden vaikutus resurssienjakoon syyttäjälalueiden kesken. Esitutkintaan toimitetun valtakunnansyyttäjän toimiston laskelman mukaan virheelliset kirjaukset olisivat johtaneet Syyttäjälaitoksen sisäisessä resurssienjaossa Itä-Suomen syyttäjälalueen 50.000 euron ylimääräiseen rahoitukseen, joka vastaavasti oli pois muilta syyttäjälalueilta (etptk s. 979). Esitutkinnassa rikoksesta epäillyt ovat puolestaan arvostelleet esitettyä laskelmaa.

Vaikka teon virkarikosoikeudellisessa arvioinnissa siitä aiheutuvilla seurauksilla on osaltaan merkitystä, tämänkaltaista virkamiesten menettelyä arvioitaessa ei ratkaisevaa merkitystä lopulta ole sillä, kuinka paljon virheellisiä kirjauksia mahdollisesti tehtiin tai millainen taloudellinen hyöty syyttäjälalueelle tästä muiden alueiden kustannuksella kertyi. Yksinomaan se, että johtavassa asemassa olevat syyttäjät olisivat kehottaneet tai sallineet menettelyn, jossa syyttäjälalueella tehtäisiin tilastojen parantamiseksi vääriä kirjauksia, olisi omiaan heikentämään vakavasti luottamusta syyttäjälalueen toimintaa ja laajemminkin luottamusta syyttäjälaitoksen toimintaa kohtaan.

Vaikka A:n, C:n ja B:n on epäilty rikkoneen virkavelvollisuuksiaan hankkiakseen syyttäjälalueelle hyötyä, heidän ei ole esitutkinnassa epäilty syyllistyneen virka-aseman väärinkäyttämiseen, sillä menettelyssä ei ole kyse 40 luvun 7 §:n 1 momentin tarkoittamalla tavalla päätöksenteosta tai sen valmistelusta tai julkisen vallan käytöstä muissa virkatehtävissä. Sen sijaan heitä on kuultu epäiltynä rikoslain 40 luvun 9 §:n mukaisesta virkavelvollisuuden rikkomisesta. Sen mukaan jos virkamies virkaansa toimittaessaan tahallaan muulla kuin edellä tässä luvussa tai 11 luvun 9 a §:ssä säädetyllä tavalla rikkoo virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin tai määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa, eikä teko huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen, hänet on tuomittava virkavelvollisuuden rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

1.2 Tapahtumat suoritettuna esitutkinnan perusteella

1.2.1 Vuodet 2021–2022 / johtavan aluesyyttäjän menettely

Esitutkinnassa johtava aluesyyttäjä A:n ja syyttäjälalueen apulaispäällikön B:n epäiltyjen rikosten tekoajan on katsottu alkavan syyskuussa 2021. Ajankohta kytkeytyy syyttäjälalueen ohjausryhmän seminaaripäivään 31.8.2021, jossa käsiteltävänä aiheena on ollut ”seurantajärjestelmän muutos diaarin asiaseurannasta tapaus- ja painopisteseurantaan”. Aiheen taustalla on ollut Syyttäjälaitoksen uudistunut resurssien laskentatapa ja syyttäjälalueella epätietoisuus siitä, millä tavoin otetaan huomioon asiat, joissa poliisi on kirjannut asian kirjalliseen menettelyyn, mutta syyttäjä myöhemmin muuttanut sen suulliseen menettelyyn.

Ennen seminaaripäivää johtava aluesyyttäjä A on kysynyt valtakunnansyyttäjän toimistosta muun ohella, että jos juttu tulee poliisista kirjallisena juttuna, lukitseeko järjestelmä jutun painopisteet jo tuossa tulovaiheessa ”eli onko vaikutusta sillä, että syyttäjä vaihtaa kirjallisen menettelyn suulliseen käsittelyyn?”

Valtakunnansyyttäjän toimistosta on vastattu A:lle 12.8.2021: ”Poliisin kirjallinen-merkintä pe-riyyt syyttäjän asialle, mutta syyttäjän asialla tiedon voi muuttaa. Sama myös toisinpäin eli jos poliisi lähettää suullisena, niin syyttäjä voi ja hänen pitäisi muuttaa se kirjalliseksi, jos asia lähetetään kirjalliseen käsittelyyn.”

Viimeistään tällöin A on tullut tietoiseksi siitä, että poliisin tekemillä merkinnöillä ei ole vaikutusta syyttäjälaitoksen laskennassa. Viestissä oli nimenomaisesti kerrottu, että pisteet otetaan syyttäjän asian merkinnästä ja että pisteisiin ei vaikuta sekään, jos käräjäoikeus muuttaa käsittelytavan.

A:n toiminnasta seminaaripäivän jälkeen apulaispäälliköt ovat kertoneet seuraavaa.

Syyttäjäalueen 1. yksikön apulaispäällikkönä toiminut on kertonut, että noin puolen vuoden kulltua seminaaripäivistä – eli alkuvuonna 2022 – A oli ottanut sekä ohjausryhmän että kahdenkeskisissä keskusteluissa esille mahdollisuuden, jonka mukaan Sakariin ei tulisi kirjallisen merkintää vaan kirjallisen merkintä tulisi ainoastaan info-lehdelle. Apulaispäällikön mukaan A perusteli asiaa pisteytyksen vaikutuksella resursseihin.

Apulaispäällikkö on kertonut muistaneensa käyneensä asiaa läpi yksikkönsä kuukausikokouksessa ja kertoneensa pistelaskusysteemin järjestelmästä ja kertoneensa merkinnän vaikutuksesta. Hän oli kertonut myös siitä, miten A oli sanonut, että tällä voidaan vaikuttaa laskentaan ja resursseihin. Apulaispäällikkö muistaa sanoneensa, että ”en voi tätä suositella, koska se on diaarimanipulaatiota”. Hän on todennut jälkikäteen miettineensä, miksi ei tuonut asiaa syyttäjäalueen ohjausryhmässä tai apulaispäälliköiden kesken esille. Hän on kertonut pitäneensä asiaa hyvin kiusallisena eikä halunnut ottaa tähän asiaan mitenkään kantaa. Hän halusi tuoda asian esille omassa yksikössään eikä todellakaan kannattanut tätä toimintaa. Apulaispäällikkö on jälkikäteen huhutietona kuullut, että apulaispäällikkö B:n johtamassa yksikössä olisi annettu ohjeistus merkitä kaikki jutut Sakarissa suulliseen. (etptk s. 526–547)

Myös 2. yksikön apulaispäällikkö on kertonut, että A on tuonut esille keskustelussa menettelytavan, että Sakarissa annetaan olla suullinen menettely, vaikka käräjäoikeuteen esitettäisiin haastehakemuksen info-lehdellä kirjalliseen menettelyyn. Apulaispäällikön mukaan tämä alkoi seminaarista elokuun lopussa 2021 ja painokkaammin asia tuli esille A:lta vuonna 2022 alkupuolella. Apulaispäällikön mukaan A oli pyytänyt ottamaan asian esille yksiköissä, että näinkin voisi tehdä (s. 308). Apulaispäällikkö on kertonut ottaneensa yksikössään asian jotenkin esille

kevättalvella 2022. Hän on kertomansa mukaan korostanut, että merkintä tulee Sakarissa olla oikein, eikä hän ollut kertomansa mukaan ottanut alaisten kanssa esille sitä, että kirjattaisiin Sakariin kirjallinen/suullinen -merkintää tosiasioita vastaamattomaksi. Apulaispäällikkö on kertonut, ettei hänellä ole tietoa siitä, että joku olisi selkeästi lähtenyt toteuttamaan ohjeistusta kaikkien juttujen merkitsemisestä suullisiksi. (etptk s. 283–311)

Lisäksi nopean toiminnon yksikössä (jatkossa ”noto-yksikkö”) apulaispäällikkönä ennen elokuuta 2022 toiminut on kertonut osin samansuuntaisesti. Hän on kertonut:

”A mainitsi, että kun kaikki K-merkinnät (kirjallinen merkintä) poistaa, niin painokertoimen työmäärä näyttäytyy isompana. Muistaakseni hän sanoi, että KO-infolle kirjataan kuitenkin edelleen, että juttu menee kirjalliseen menettelyyn. Eli käytännössä kirjallinen merkintä otetaan pois Sakarista, mutta kirjataan KO-infolle. Tämä oli hämmäntävä ulostulo ja ajattelin, että näin ei voi toimia. Tiesin, että VKST seuraa miten paljon juttuja lähtee kirjalliseen ja suulliseen. A puhui tästä aiheesta jonkun aikaa ja me muut olimme hiljaa.”

Apulaispäällikkö on kertonut kokeneensa asiasta eettistä stressiä. Hän on myös kertonut, että kokouksen jälkeen eräs hänen alaisensa soitti ja kertoi, että Kuopion yksikköpalaverissa oli annettu ohje toimia A:n ehdottamalla tavalla, eli että kirjallinen merkintä otetaan pois Sakarista ja kirjallisesta menettelystä mainitaan vain KO-infossa. Kyseinen syyttäjä oli sanonut, että toimintatapa ei tuntunut hyvältä ja kysyi, miten tulee toimia. Apulaispäällikkö sanonut, että hänen yksikössään näin ei tehdä eikä manipuloida tilastoa. Muilta alaisilta hän ei kuullut asiasta tämän yhteydenoton jälkeen. Yhteydenotto oli tapahtunut ennen vuotta 2022. (etptk s. 230–240). Kyseisen apulaispäällikön jälkeen noto-yksikön apulaispäälliköksi on elokuussa 2022 tullut C.

Apulaispäällikkönä toiminut B on rikoksesta epäillyn asemassa kertonut, ettei ole kuullut A:n puhuvan sellaista, joita edellä apulaispäälliköt ovat kertoneet. Myös C on rikoksesta epäillyn asemassa kertonut, että ei ole kuullut A:n tällaisista ohjeistuksista. C on kertonut, että ohjausryhmässä oli keskusteltu poliisilta tulevista vääristä kirjauksista ja asia piti korjata.

Myös yksi todistajana kuultu apulaispäällikkönä toiminut on kertonut, ettei hän muista, että ohjausryhmässä olisi ollut puhetta sellaisista asioista, joista edellä mainitut apulaispäälliköt ovat kertoneet. Hän on kertonut muistavansa A:n kehottaneen apulaispäälliköltä muistuttamaan syyttäjiä diaarimerkintöjen oikeellisuudesta. Apulaispäällikön mukaan ohjausryhmän kokouksessa tai kokouksissa on keskusteltu siitä, että syyttäjäalueelle siirtyy poliisilta diaarissa kirjalliseen menettelyyn ohjattuja juttuja, joita ei voi lain mukaan edes käsitellä kirjallisessa menettelyssä. Näissä tilanteissa syyttäjän tulee huolehtia jutun siirtämisestä diaarissa kirjallisesta menettelystä suulliseen menettelyyn. Samoin tulee luonnollisesti toimia myös tilanteessa, jossa

pääkäsittelyyn poliisilta merkitty juttu siirretäänkin syyttäjän päätöksellä kirjalliseen menettelyyn. Todistaja oli toiminut apulaispäällikkönä lokakuuhun 2022 saakka (etptk s. 482–488).

Asian arvioinnin lähtökohtana totean, että johtavan aluesyyttäjän A:n on ollut perusteltuakin kiinnittää apulaispäälliköiden huomiota Sakarin kirjausten merkitykseen Syyttäjälaitoksen resurssienjaossa. Virheellisiin kirjaustapoihin hän ei tietenkään ole saanut ohjeistaa.

A:n itsensä mukaan syyttäjälueen ohjausryhmässä on käsitelty diaarimerkinnän vaikutusta painotettuun vaativuuteen ja painotetun vaativuuden vaikutusta rahanjakoon, mutta hän ei ole ohjausryhmässä koskaan ohjeistanut vääriin kirjauksiin. A:n mukaan keskustelujen tarkoitus ohjausryhmässä on ollut lisätä tietoisuutta siitä, että syyttäjän tekemä ratkaisu vaikuttaa painotettuun vaativuuteen. Kuten edellä on todettu, samalla tavoin keskustelut on muistanut yksi todistajana kuultu apulaispäällikkö.

Toisaalta asiassa ei ole aihetta epäillä kolmen todistajan asemassa kuullun apulaispäällikön kertomaa, että A on jollain tavoin ottanut keskusteluissa esille mahdollisuuden, että Sakariin ei tulisi kirjallisen merkintää, vaan kirjallisen merkintä tulisi ainoastaan infolehdelle. Tällä tavoin kyseiset apulaispäälliköt olivat A:n viestinnän esitutinnan perusteella ymmärtäneet, vaikka se ei olisi ollutkaan hänen tarkoituksensa.

Keskustelujen tarkat sisällöt ja A:n käyttämät sanamuodot, kuten viestinnän tarkoituskin, jäävät kuitenkin epäselväksi. Kirjallista dokumentaatiota näistä ei ole. Apulaispäällikköjen muistikuvat keskusteluista ovat ajankulumisestakin johtuen osin täsmentymättömät. Noto-yksikköä johtaneen apulaispäällikön mukaan A:n kertoma jäi kuulijan kokemalle tasolle. Hänelle ”jäi mielikuva, että tämä oli A:n tahtotila, että näin aletaan toimia” (s. 239). Syyttäjälueen 2. yksikön apulaispäällikkö ei ole suoraan muistanut sellaista, että A olisi määrännyt vääriin kirjauksiin, vaan ”ohjausryhmän tilanteessa A on mielikuvani mukaan tuonut esille keskustelussa, että meneteltäisiin niin, että Sakarissa annetaan olla suullinen menettely, vaikka käräjäoikeuteen esitettäisiin haastehakemuksen Info-lehdellä kirjalliseen menettelyyn” (s. 303). Hän on myös todennut, että muistikuvia sekoittaa se, mitä on jälkikäteen keskustelu, eikä hän ole pystynyt konkretisoimaan mahdollista annettua ohjeistusta (s. 288).

Johtopäätöksenä totean, että esitutinnan perusteella A on keskustellut syyttäjälueella tilastojen merkityksestä ja suullinen/kirjallinen -tilanvaihdosta. Esitutinnan perusteella asiassa ei ole kuitenkaan vastoin A:n kiistämistä todennäköisiä syitä sen tueksi, että A olisi antanut nimenomaisesti ohjetta väärien merkintöjen tekemiseen tai tällaiseen menettelyyn lopulta kannustanut. Kyseistä johtopäätöstä puoltaa myös se, ettei asiassa ole päätöksestä jäljempänä ilmenevin tavoin syytteen nostamisen edellyttämää näyttöä siitä, että suoraan tällaista ohjetta olisi kuukaan apulaispäällikkökään syyttäjille antanut.

Käsittelen seuraavaksi apulaispäällikkö B:n menettelyä.

1.2.2 Apulaispäällikkö B:n menettely

Todistajien kertoman perusteella selvää on, että B:n johtamassa syyttäjäalueen 3. yksikössä on keskusteltu tilastojen merkitystä ja suullinen/kirjallinen -tilanvaihdosta pian edellä kerrotun seminaaripäivän jälkeen ja myöhemmin. Yksikössä on keskusteltu useampaan kertaan myös siitä, että poliisilta tulee paljon virheellisesti kirjalliseen merkittyjä asioita.

Se mitä B on tarkalleen eri vaiheissa kirjaustavoista viestinyt, jää ristiriitaisten kertomusten johdosta epäselväksi. Useampi syyttäjä oli ymmärtänyt B:n ohjeen olleen, että Sakarin merkintä tuli olla suullisessa ja KO-infolle merkitään, jos juttu on kirjallinen. Heidän mukaansa kirjaustapa oli perusteltu resursseilla.

”Ohje oli, että Sakarin merkintä piti olla suullisessa ja KO-infolle merkitään, meneekö juttu kirjalliseen, jos juttu on kirjallinen.” (todistaja s. 360)

”Kyllä hän on puhunut näin jossain yksikköpalaverissa. En muista mitä sanakäänteitä hän käytti ja minä vuonna se oli. Kyllä hän puhui kirjallisen menettelyn täppien poistamisesta. Minä ymmärsin sen nimenomaan ohjeena, en määräyksenä.” (todistaja s. 372)

”Haastehakemukselle ei olisi tullut kirjata kirjallista menettelyä, mutta ko-infolehdelle sai kirjata.” (todistaja s. 464–465)

”B:n kuukausipalavereissa oli ollut aiemmin puhetta, että jutut ovat tarkoituksenmukaista kirjata niin, että Sakarissa kaikki jutut laitetaan suulliseen menettelyyn. - - Olen toiminut ohjeen mukaisesti ja merkinnyt kaikki jutut, jotka olen muistanut tarkistaa, suulliseen menettelyyn ja laittanut infolle merkinnän että esitän jutun kirjalliseen menettelyyn.” (s. 597)

”- - yksikkö 3. palaverissa (B) sanottiin suoraan, että Sakarissa pitää kirjata asia suulliseen menettelyyn, vaikka infolehdellä asia ohjattaisiin kirjalliseen menettelyyn. - - Minulle ja monelle muullekin B:n perusteellisen esityksen jälkeen jäi käsitys, että kaikki jutut pitää laittaa Sakarissa käräjille suullisena.” (todistaja s. 605–606)

”B ohjeisti, että jokaisen syyttäjän on muutettava Sakarissa juttu suullisen menettelyn jutuksi, vaikka se menisi oikeudessa kirjalliseen käsittelyyn. Siihen hän lisäsi, että Notesissa tehtävälle käräjäoikeudelle menevälle Info-lehdelle on kuitenkin merkittävä,

että juttu onkin kirjalliseen menettelyyn menossa. - - Olen toiminut B:n ohjeen mukaan.”
(todistaja s. 617, 620)

Näiden kertomusten perusteella B olisi ohjeistanut syyttäjiä kirjaamaan Sakariin kaikki asiat suulliseen käsittelyyn kuuluviksi ja osa syyttäjistä toiminut ainakin jonkin aikaa tämän mukaisesti. Tämänkaltaista syyttäjien toimintaa puoltaa tilastot, joiden perusteella heinäkuu 2022 – lokakuu 2023 aikana B:n johtamasta 3. yksiköstä oli siirretty käräjäoikeuteen aiempaa enemmän suulliseen kirjattuja asioita, jotka lopulta käsiteltiin käräjäoikeudessa kirjallisessa menettelyssä (etptk s. 977–978). Syyttäjien kertomuksia B:n ohjeistuksesta tukee osin myös kuvakaappaus keskustelukentästä, jossa näkyy syyttäjien ja syyttäjänsihteerien keskustelua 6.9.2021 Sakarin kirjauksista. Keskustelupalstalle syyttäjänsihteeri on kirjoittanut: ”Eli tärkeintä syyttäjän on muuttaa juttu suulliseksi jos se tulee poliisilta kirjalliseen.” (s. 1056).

Lisäksi osa syyttäjistä on todennut B:n ohjeistusten olleen epämääräisiä (todistaja s. 226 ja s. 464).

Toisaalta useat yksikön syyttäjistä ovat kertoneet, että B oli ainoastaan korostanut kirjausten merkityksiä resurssien näkökulmasta ja koko ajan oli selvää, että syyteharkinnan tekevä syyttäjä vastaa kirjauksen oikeellisuudesta. Resurssivaikutuksen osalta erityisesti pidettiin huolta, ettei poliisilta virheellisesti kirjallisen menettelyn asiaksi kirjattu asia jää syyttäjän diaarissa sel-laiseksi.

Huomioitavaa on, että myös edellä mainitun kommentin 6.9.2021 keskustelupalstalle kirjoittanut syyttäjänsihteeri on esitutkinnassa todennut, että syyttäjän pitäisi kuitenkin arvioida kirjallinen/suullinen -merkintä. Hän on kuitenkin todennut, ettei tiedä, onko asia selvää kaikille syyttäjille, ja tietävätkö kaikki syyttäjät alueella, miten sen muuttavat (s. 336). Kuvakaappauksen perusteella apulaispäällikkö B ei ole ollut mukana viestiketjussa.

Lisäksi esitutkinnan perusteella osa syyttäjistä on puolestaan suhtautunut B:n mahdollisiin ohjeistuksiin ja Sakarin kirjausten tekemiseen ylipäättään välinpitämättömästi.

”-- kun toimin tutorina muistan kertoneeni harjoittelijalle, että heidän valmisteltavista asioista pitäisi tarkistaa, ettei Sakarissa ole merkintää kirjallisesta menettelystä. Kerroin samalla, että en itse näin toimi. Tuntui turhauttavalta, että aina pitäisi syyttäjän tarkistaa Sakarista muita kuin varsinaiseen rikokseen liittyviä olennaisia seikkoja. Se oli teknistä kikkailua. - - Joskus olen saattanut muuttaa Sakari kirjauksen, mutta on saattanut jäädä muuttamattakin. En yleensäkään ole kauheasti kiinnittänyt tähän huomiota, että korjaus pitäisi Sakarin puolelle tehdä.” (s. 463)

B:n toiminnan osalta esitutkinnassa on selvitetty myös poliisille antamia ohjeistuksia kirjaustavoista.

Esitutinnan perusteella syyttäjäläueella oli koettu ongelmalliseksi se, että poliisi oli kirjannut kirjalliseen menettelyyn kuuluvaksi sellaisia rikosasioita, jotka eivät kirjalliseen menettelyyn sovellu. Syyttäjäläueella tämä oli aiheuttanut ongelmia ainakin sen takia, että kirjalliseen menettelyyn kirjatut jutut olivat ohjautuneet suoraan syyttäjäläueella noto-yksikköön, vaikka ne eivät sinne sovellu. Näiden tapausten välttämiseksi B oli syksystä 2022 alkaen esittänyt poliisilaitoksille toiveita kirjata kaikki asiat suulliseen menettelyyn. Tästä menettelystä on myös kirjallista näyttöä. B oli viestittänyt poliisille 26.1.2023: ”Eli juttu vain meille ilman kirjallisen mainintoja ja meillä syyttäjä katsoo syyteharkinnan jälkeen laittaako jutun kirjalliseen vai ei, tämä sovittu kaikkien syyttäjien kanssa” (s. 1146).

Myös poliisin tutkintasihteerien ja syyttäjänsihteerin palaverin muistioista 6.6.2023 ilmenee sama asia:

”Merkataanko sakariin edelleen aina käsittelytavaksi suullinen käsittely?
- toivotaan kaikkien juttujen tulevan Sakarissa ns. suullisena. Syyttäjät tekevät vaihdon kirjalliseen, jos sopii kirjalliseen menettelyyn.”

Muistio on lähetetty myös B:lle.

Suoritetusta esitutkinnasta totean ensinnäkin sen, että sen perusteella B oli esittänyt poliisilaitoksille toiveita kaikkien asioiden kirjaamisesta suulliseen käsittelyyn kuuluvaksi. Poliisin kirjauksilla ei kuitenkaan ollut merkitystä syyttäjien suullinen/kirjallinen -tilastoihin, mikäli syyttäjiä asianmukaisesti ohjeistetaan muuttamaan tarvittaessa kirjaukset ja syyttäjät näin toimivat.

Syyttäjät olivat esitutinnan perusteella ymmärtäneet B:n viestintää eri tavoin. B on itse kiistänyt, että hänen tarkoituksenaan olisi ollut kehottaa virheellisiin kirjauksiin ja osa syyttäjistä ja syyttäjänsihteeereistä olikin ymmärtänyt hänen viestintänsä siten, että syyteharkinnan tekevä syyttäjä korjaa jatkossakin tarvittaessa käsittelytavan Sakariin. Osa syyttäjistä oli ymmärtänyt B:n resurssivaikutuksia ja kirjauksia koskeneen viestinnän kuitenkin siten, että Sakarissa kaikki asiat tulisi kirjata suulliseen ja ovat toimineet tämän mukaisesti.

Johtopäätöksenä totean, että asiassa ei ole ristiriistaisten kertomusten johdosta näyttöä siitä, että B olisi nimenomaisesti ohjeistanut syyttäjiä tekemään virheellisiä kirjauksia. Esitutinnan perusteella B:n menettely syyttäjien ohjeistamisessa ja valvonnassa on ollut kuitenkin huolimaton.

Riippumatta siitä, minkälaisilla kirjauksilla asiat ovat poliisilta saapuneet tai mitä toimenpiteitä syyttäjänsihteerit ovat asian saapumisen yhteydessä tehneet, lopulta syyttäjille annetun ohjeistuksen on tullut olla varsin selvä. Jos syyttäjä esittää asian suulliseen menettelyyn, kirjaus tehdään Sakarissa sen mukaisesti. Jos syyttäjä esittää asian kirjalliseen menettelyyn, kirjaus tehdään Sakarissa sen mukaisesti. Tämä asia B:n olisi tullut kyetä viestimään yksikössään selkeämmin jo ennen kuin apulaisvaltakunnansyyttäjä oli asiaan kiinnittänyt huomiota.

Erityisesti kun B oli esittänyt poliisille toiveita asioiden kirjaamistavoista, hänen olisi tullut kiinnittää paremmin huomiota syyttäjien ohjeistamiseen. Poliisille viestissään ilmoittamansa ”syyttäjien kanssa sopimisen” osalta B on esitutinnan perusteella toiminut huolimattomasti. Poliisilaitoksille annettujen toiveiden sijaan B:n olisi tullut keskittyä syyttäjille antamansa ohjeiden selkeyteen ja myös valvontaan. Syyskuussa 2022 Pohjois-Savon käräjäoikeuden kanssa käydyssä palaverissa oli käsitelty myös sitä, että kirjallisten rikosasioiden määrä on käräjäoikeudessa vähentynyt huomattavasti ja keskusteltu mahdollisista syistä muutoksella (s. 1141). Myös tämä olisi voinut myös herättää B:n huomiota siihen, millä tavoin osa syyttäjistä oli kirjauksia koskevia keskusteluja tulkinnut.

Totean kuitenkin, että vaikka B on edellä todetuin tavoin toiminut alaistensa syyttäjien ohjeistamisessa huolimattomasti, täysin vaille merkitystä ei voida jättää ohjeistusta kuunnelleiden syyttäjien omaa vastuuta. Esitutkinnassa ei ole ilmennyt, että ohjeistuksen epäselväksi tulkinneet syyttäjät olisivat esimerkiksi nimenomaisesti kysyneet B:ltä ohjeistuksen sisältöä tai tarkoitusta.

Vuonna 2022 kirjallisen menettelyn asioiden lukumäärä on laskenut syyttäjälueella aiemman vuoden 30,24 prosentista 22,40 prosenttiin. Tilastomuutokseen on ilmeisesti vaikuttanut osaltaan se, millä tavoin osa syyttäjistä oli B:n ohjeistusta tulkinnut ja kirjauksia tämän jälkeen tehneet. Selvyiden vuoksi kuitenkin totean, että kyseisen muutoksen ei voida katsoa johtuvan yksiselitteisesti virheellisten kirjausten lisääntymisestä. Kirjallisten asioiden lukumäärässä on voinut tapahtua osin myös tosiasiallista laskua eikä vuonna 2022 kirjallisten asioiden prosentuaalinen osuus ollut merkittävästi poikennut esimerkiksi valtakunnallisesta keskiarvosta. Lisäksi esitutinnan perusteella osa syyttäjistä oli alkanut vasta vuonna 2022 kiinnittämään tarkemmin huomiota Sakarin kirjauksiin. Esitutkinnassa on näet ilmennyt, että syyttäjät eivät välttämättä aiemmin olleet edes tietoisia siitä, että syyttäjänsihteerien sijaan heidän itsensä on tullut tehdä käsittelytapaa koskeva kirjausmuutos Sakariin. Näin ollen aiemmatkaan tilastot eivät ole tällaisten syyttäjien osalta luotettavat.

Lisäksi B:n ohjeistuksen merkityksestä totean, että sillä ei ole ollut olennaista merkitystä syyttäjälueen tilastoihin, mikäli syyttäjällä ei ole ylipäätään ollut kirjalliseen menettelyyn kuuluvia asioita käsittelyssään. Esitutinnan perusteella B:n johtamassa yksikössä syyttäjien juttukanta on ollut sellainen, ettei kirjalliseen menettelyyn kuuluvia asioita välttämättä ole juurikaan ollut.

Syyttäjäalueen kirjallisen menettelyn jutut ovat keskittyneet noto-yksikköön, joten olennaisia ovat olleet kyseisen yksikön käytännöt, jota käsittelen seuraavaksi.

1.2.3 Vuosi 2023 / apulaispäällikkö C:n menettely

Syyttäjäalueen kirjallisten asioiden lukumäärässä on vuonna 2023 tapahtunut merkittävä lasku. Vuonna 2023 syyskuun loppuun mennessä näitä oli ainoastaan 10,45 %.

Esitutinnan perusteella kyseisen muutoksen taustalla on merkittävältä osin syyttäjäalueen noto-yksikössä 7.2.2023 pidetyssä palaverissa annettu ohjeistus. Palaverimuistioon 7.2.2023 on kirjattu: ”sihteerit poistavat jatkossa Sakarissa kirjalliseen -tilan ja vaihtavat jutun suulliseen tilaan.” (etptk s. 839)

Noto-toiminnossa tapahtuneilla kirjaustavan muutoksilla on ollut merkittävä vaikutus koko syyttäjäalueen juttukantaan, sillä noton kautta on kulkenut noin 45–50 % koko syyttäjäalueen asioista. Esitutinnassa on todettu, että käytännössä kaikki kirjallisen menettelyn jutut olivat noton alla (s. 235).

C on aloittanut noto-yksikön apulaispäällikkönä elokuussa 2022. Palaverimuistion 7.2.2023 kirjaus perustuu C:n antamaan ohjeeseen.

Tilastoista ilmenee, että helmikuussa 2023 käräjäoikeudet olivat muuttaneet noto-yksikön suulliseen käsittelyyn kirjaamisesta asioista yli 25 % kirjalliseen käsittelyyn (s. 975–976). Myös maaliskuu-lokakuu 2023 välillä käräjäoikeudet olivat muuttaneet noton suulliseen käsittelyyn kirjaamia asioita kirjalliseen käsittelyyn kuukausittain 20–35 % asioista. Tilastoista siten ilmenee, että helmi-lokakuun 2023 aikana noto-yksiköstä oli siirretty käräjäoikeuteen poikkeuksellinen määrä suulliseen käsittelyyn kirjattuja asioita, jotka laadultaan olivat sellaisia, että ne tosiasiasiasissa käsiteltiin kirjallisessa menettelyssä.

Lokakuussa 2023 menettely on loppunut, kun valtakunnansyyttäjän toimisto oli kiinnittänyt huomiota asiaan. Apulaispäällikkö C on lähettänyt 26.10.2023 viestin ohjeistaen oikean menettelytavan. Joulukuussa 2023 käräjäoikeus on siirtänyt suulliseen käsittelyyn kirjattuja asioita kirjalliseen alle 5 %.

Noto-toiminnon palaverimuistion 7.2.2023 kirjaus on yksiselitteinen sen suhteen, että sihteerit vaihtavat jutun aina suulliseen tilaan. C on esitutinnassa tunnustanut antaneensa sihteereille tällaisen ohjeistuksen, ja tällä tavoin sihteerit ovat ohjeen jälkeen toimineet:

”Siitä tuli C:ltä muistaakseni vuonna 2023 alkuvuodesta yksikkökokouksessa ohje, että sihteerit kirjaa jutun saapumisvaiheessa niin että kaikki jutut menevät suulliseen. (esim. todistaja s. 438)

Merkityksellistä on kuitenkin se, että ohjeistuksessa ei ole otettu kantaa syyttäjien toimintaan syyteharkinnan yhteydessä. Esitutinnan perusteella C:n ohjeistusta olikin tältä osin tulkittu eri tavoin.

Yksi syyttäjä vaikuttaa tulkinneen ohjeen tarkoittaneen sitä, että kaikki jutut pitäisi käsitellä suullisessa menettelyssä. Hän on ilmeisesti tulkinnut, että C:n ohje ei koskenut ainoastaan Sakarin kirjauksia vaan KO infolle merkittävää tosiasiallista käsittelytapaa.

”Kokouksessa C:ltä tuli määräys, että jatkossa ei saanut enää laittaa juttuja kirjalliseen menettelyyn vaan kaikki jutut tuli merkitä suulliseksi eli pääkäsittelyn jutuksi. - - Sen jälkeen kaikki jutut olivat meillä pääkäsittelyn juttuja. Info-lehdellekin silloin kirjattiin juttu pääkäsittelyyn, kuten oli Sakarissakin.” (s. 349)

Osa oli puolestaan tulkinnut ohjeen tarkoittavan ainoastaan kirjaustapaa.

”- - jos info-lehdellä käräjäoikeuteen ohjattiin juttu kirjalliseen, Sakarissa piti olla täppä suullinen.” (s. 607)

Noton tiiminvetäjänä toiminut syyttäjä ei puolestaan ole esitutkinnassa osannut vastata edes siihen, eteneekö asia käräjäoikeudessa KO infon vai Sakarin merkinnän mukaan: ”Siinä käsityksessä olen ollut, että Sakari-merkintä vaikuttaa siihen.” (s. 438).

Toisaalta sihteerien tiiminvetäjänä toiminut oli tulkinnut C:n ohjeistuksen tarkoittaneen sitä, että syyttäjä muuttaa Sakarissa kirjausten tarvittaessa takaisin kirjalliseksi.

”K: Oliko ohjeistus sellainen, että asia muutetaan takaisin kirjalliseksi, jos se soveltuu sinne?

V: Joo eli syyttäjät saivat muotella niitä syyteharkinnan mukaan oikeaksi.” (s. 453)

Esitutkinnassa C on todennut, ettei ohjeistus tarkoittanut sellaista, että kaikki noto-jutut menisivät käräjäoikeuteen suullisena eikä ohje tarkoittanut myöskään sitä, että syyttäjät eivät saa vaihtaa Sakarin suullista tilaa kirjalliseksi. C on todennut, että asiat tulivat sihteereiltä suullisena ja sitten oli syyttäjän tehtävä miettiä asiaa, koska se on syyttäjän vastuulla. C:n mukaan ohjeen taustalla oli A:n hänelle antama ohje, jonka syynä oli varmistaa, ettei syyttäjäalue menetä resursseihin vaikuttavia pisteitä poliisin tekemien virheellisten kirjausten perusteella.

Lähtökohdaltaan C:n antaman ohjeistuksen tarkoituksenmukaisuutta on osin vaikea ymmärtää, sillä sihteerin tekemillä kirjauksilla ole merkitystä, koska lopulta käsittelytavasta päättää ja kirjauksen tekee syyteharkinnan tekevä syyttäjä. Jos alueella on haluttu kiinnittää huomiota siihen, että kirjaukset tulevat oikein, huomiota olisi tullut kiinnittää syyttäjien kirjauksiin eikä sihteerien kirjauksiin. Kaikkien saapuneiden asioiden kirjaaminen suulliseen vaikuttaa epätarkoituksenmukaiselta siitäkkin syystä, että noto-toiminnossa valtaosa asioista on lopulta käsitelty ilmeisesti kirjallisessa menettelyssä.

Johtopäätöksenä suoritetusta esitutkinnasta kuitenkin totean, että asiassa ei ole lopulta syytteen edellyttämää näyttöä siitä, että C:n tarkoituksena olisi antanut sellaista ohjetta, että syyttäjien tulee jättää Sakarissa käsittelytapakirjaukset tekemättä tai tehdä virheellisiä kirjauksia. Tällaista kirjausta palaverimuistiossa 7.2.2023 ei ole. Kirjaus koskee ainoastaan sitä, että sihteerit kirjaavat asiat ensin suulliseen menettelyyn. Ohje on voitu ymmärtää C:n kertomalla tavalla myös siten, että syyteharkinnan tekevän syyttäjän on tullut myöhemmin tarvittaessa muuttaa käsittelytapa oikeaksi, kuten sihteerien tiiminvetäjä oli ohjeistuksen ymmärtänytkin.

Esitutinnan perusteella on kuitenkin selvää, että C oli ohjeistanut sihteereitä kirjaamaan kaikki asiat suulliseen ja samassa yhteydessä laiminlyönyt ohjeistaa syyttäjiä siitä, että heidän tulee tarvittaessa muuttaa käsittelytapa ja laiminlyönyt valvoa myös sitä, millä tavoin syyttäjät ohjeistusta noudattavat. C on esitutkinnassa itsekin todennut, että hän ei ohjeistanut syyttäjiä mitenkään eikä seurannut, miten ohjetta toteutettiin. Lisäksi C on todennut, ettei edes tiennyt, millainen ohjeistus Itä-Suomen syyttäjäalueella suullinen/kirjallinen ja info-lehdelle kirjattavan ohjeen osalta oli. Kun C on antanut sihteereille kirjauksia koskevan poikkeuksellisen ohjeen, hänen olisi tullut kiinnittää huomiota myös syyttäjiä koskevaan ohjeistukseen, jotta hänen ohjeistuksensa ei johtaisi virheellisiin kirjauksiin kuten nyt oli tapahtunut. C:n menettelynsä johtamansa yksikön syyttäjien ohjeistamisessa ollut siten huolimaton.

1.2.4 Johtavan aluesyyttäjän valvontavastuu

Johtavan aluesyyttäjän A:n valvontavastuun osalta voidaan todeta, että syyttäjäalueen kirjallisten asioiden osuus oli laskenut jo vuonna 2022, mutta prosentuaalinen osuus ei ollut tuolloin merkittävästi poikennut esimerkiksi valtakunnallisesta keskiarvosta. A ei ollut myöskään tietoinen siitä, miten B:n johtamassa yksikössä jotkin syyttäjät olivat tämän antamaa ohjeistusta tulkinneet. Yksittäisten syyttäjien valvonta kirjaustapojen oikeellisuudessa on kuulunut johtavan aluesyyttäjän sijaan ensisijaisesti apulaispäälliköille.

A ei ole ollut tietoinen C:n helmikuussa 2023 antamasta ohjeistuksesta. Syyttäjäalueella helmikuusta 2023 alkanut tilastomuutos on ollut kuitenkin niin merkittävä, että se johtavan aluesyyttäjänkin olisi tullut huomata. Esitutinnan perusteellakaan yksiselitteistä vastausta ei ole siihen, missä vaiheessa muutos olisi tullut viimeistään havaita.

Esitutkinnassa ei ole ilmennyt, että apulaispäälliköt olisivat kevään tai kesän 2023 aikana tuoneet A:n tietoon kirjallinen/suullinen -tilastojen muutoksia. A:n kertoman mukaan syyttäjäalueen tavanomaisen seurantajärjestelmän perusteella tämänkaltaisten muutosten olisi puolestaan täytynyt tulla hänen tietoonsa heti kesälomakauden jälkeen. Tällaisessa aikataulussa asia oli tullutkin nyt johtavan aluesyyttäjän tietoon, sillä elokuun lopussa apulaisvaltakunnansyyttäjä oli Syyttäjälaitoksen johtoryhmän kokouksessa kiinnittänyt huomiota alueen tilastoihin.

Esitutkinnassa kuultujen todistajien ja Itä-Suomen syyttäjäalueen ohjausryhmän pöytäkirjojen osalta ilmeistä on, että A on seurannut sekä oman alueensa tilastotietoja ja niiden muutoksia, mikä on kuulunutkin johtavan aluesyyttäjän tehtävään. Se millä tarkkuudella hän on tilastojen seurantaa tehnyt, jää kuitenkin epäselväksi. Esimerkiksi syyttäjäalueen ohjausryhmän pöytäkirjoista ei ole pääteltävissä, että näissä yhteyksissä tarkasteltavana olisivat olleet nimenomaan kirjallisten asioiden lukumäärissä tapahtuneet kuukausitason muutokset. Syyttäjäalueen ohjausryhmässä on käsitelty painotetun työmäärän kasvua ja sen vaikutusta alueen määrärahoihin, mutta painotetun työmäärän laskentaan ovat vaikuttaneet suullinen/kirjallinen käsittelytavan lisäksi muutkin seikat. Se että painotetun työmäärän lukema on noussut, ei ole yksiselitteisesti osoittanut sellaista, että kirjauksia olisi tehty väärin.

Suoritetusta esitutkinnasta johtopäätöksenä totean, että A:n menettelyssä ei ole osoitettavissa syytteen nostamisen edellyttämää virkavelvollisuuden rikkomista, vaikka hän ei ollut havainnut ja puuttunut tilastomuutosten syihin ennen apulaisvaltakunnansyyttäjän seurannalla tekemiä havaintoja. Siinä vaiheessa kun asia elokuussa 2023 tuli A:n tietoon, hänellä ei ole ollut juurikaan itse enää mahdollisuuksia selvittää syyttäjäalueella asiaa, koska hän oli jäänyt viikkoa myöhemmin vuosilomalle ennen eläkkeelle jäämistään.

1.3 Syyttäjäalueen kirjauksia koskevat johtopäätökset

Esitutinnan perusteella selvitettyt asian arvioinnin kannalta olennaiset tapahtumat ovat seuraavat.

- A on tullut johtavaksi aluesyyttäjäksi vuoden 2019 lopulla, minkä jälkeen syyttäjäalueella toimintatapoja muutettu siten, että syyttäjät ovat alkaneet itse siirtää / vapauttaa asiat Sakari-järjestelmästä käräjäoikeuteen. Aiemmin syyttäjäalueella syyttäjänsihteerit olivat tehneet tämän toimenpiteen. Kun sihteerit vapauttivat jutun, he ovat katsoneet, että Sakari-järjestelmässä ollut merkintä on vastannut syyttäjän KO info-lehdelle kirjaamaa käsittelytapaa. Kun menettelytapa on muuttunut, syyttäjien on tullut itse tarvittaessa muuttaa Sakarissa käsittelytapaa koskeva kirjaus (menettelytavan muutoksesta esim. s. 531). Esitutkinnassa ei ole tarkemmin selvitetty sitä, millä tavoin tämän toimintatavan muutoksesta oli syyttäjäalueella koulutettu.

- Suoritetun esitutkinnan perusteella osa syyttäjistä ei ollut ymmärtänyt noudattaa muuttunutta käytäntöä (esim. todistaja s. 359: ”en tiennyt, että minun olisi pitänyt vaihtaa Sakarin tila kirjallisesta suulliseen”). Osa syyttäjistä ei ole vielä vuonna 2021 edes tiennyt, millä tavoin käsittelytapakirjaus Sakarissa muutetaan (s. 1056). Esitutkinnan perusteella syyttäjät eivät ole myöskään olleet pääosin tietoisia syyttäjälueen asiakirjasta ”Asian vapauttaminen käräjäoikeuteen muistilista” (s. 838), jossa oli muun ohella todettu, että tarvittaessa juttu on muutettava kirjalliseksi / suulliseksi. Niiden syyttäjien osalta, jotka eivät kirjauksia ole muuttaneet, Sakarin tilastot eivät ole olleet luotettavat edes vuosilta 2020–2022.
- Johtava aluesyyttäjä A on keskustellut syyttäjälueella tilastojen merkityksestä ja suullisen/kirjallinen -tilanvaihdosta. Asiassa ei ole kuitenkaan syytteen nostamisen edellyttämää näyttöä siitä, että A olisi ohjeistanut sellaiseen epäiltyyn tilastomanipulaatioon, että Sakariin ei tulisi kirjallisen merkintää, vaan kirjallisen merkintä tulisi ainoastaan info-lehdelle.
- Apulaispäälikkö B on vuonna 2022–2023 yksikössään keskustellut tilastojen merkityksestä ja suullinen/kirjallinen -tilanvaihdosta tavalla, jonka seurauksena jotkin syyttäjät ovat tehneet Sakariin vuosina 2022–2023 virheellisiä kirjauksia. B on huolimattomuudesta rikkonut virkavelvollisuuksiaan, kun hän on kirjaustapoja käsitellessään laiminlyönyt riittävällä tavoin kiinnittää syyttäjien huomiota oikeisiin kirjaustapoihin.
- B:n yksikössä toimineiden syyttäjien tekemien virheellisten kirjausten lukumäärä jää selvittämättä. Selvää kuitenkin on, että B:n menettelyn merkitys tilastoihin on ollut vähäisempi kuin noto-yksikköä johtaneen C:n helmikuussa 2023 antamalla ohjeella. Yksittäisen syyttäjän tekemillä kirjauksilla ei ole ollut olennaista merkitystä tilastoihin, mikäli syyttäjillä ei juurikaan ollut kirjalliseen menettelyyn kuuluvia asioita käsittelyssään. B:n johtamassa yksikössä tällainen tilanne on ollut usealla syyttäjällä. Lisäksi B:n yksikössä suuri osa syyttäjistä oli ymmärtänyt ohjeistuksen tarkoittaneen edelleen sitä, että syyttäjän tulee edelleen tarvittaessa muuttaa kirjaus oikeaksi.
- Apulaispäälikkö C on 7.2.2023 ohjeistanut nopean toiminnon yksikössä, että sihteerit vaihtavat jutun aina suulliseen tilaan. Ohjeistuksen antaessaan hän on laiminlyönyt kiinnittää syyttäjien huomiota siihen, että syyttäjien tulee tarvittaessa muuttaa tämän jälkeen käsittelytapa oikeaksi. C:n ohjeistuksen seurauksena syyttäjät ovat tehneet Sakariin helmikuusta alkaen 2023 virheellisiä kirjauksia. Virheellisten kirjausten tarkka lukumäärä jää selvittämättä, mutta ilmeistä on, että syyttäjälueella vuonna 2023 tapahtunut kirjallisten asioiden osuuden lasku johtuu pääosin C:n ohjeistuksesta ja sitä seuranneesta noto-toiminnon syyttäjien menettelystä.

- Sekä C että B ovat toimineet yksikkönsä syyttäjien ohjeistamisessa huolimattomasti. C:n menettelyä voidaan pitää merkittävästi vakavampana ottaen huomioon muun ohella sen seuraukset syyttäjäalueen tilastoihin. B:n ja C:n menettelyä arvioitaessa kokonaan vaille merkitystä ei kuitenkaan voida jättää myöskään yksittäisten syyttäjien vastuuta selvittää tarvittaessa epäselväksi kokeneensa ohjeistusta.

1.4 Menettelyjen rikosoikeudellinen arviointi

Johtavana aluesyyttäjänä toimineen A:n osalta ei ole syytteen nostamisen edellyttämää näyttöä tahallisuudesta tai tuottamuksellisesta virkavelvollisuuksien rikkomisesta. Sen sijaan apulaispäällikköinä toimineet B ja C ovat esitutkinnan perusteella huolimattomuuttaan rikkoneet virkavelvollisuuksiaan laiminlyömällä riittävällä tavoin kiinnittää yksikkönsä syyttäjien huomiota kirjaustapoihin.

Rikoslain 40 luvun 10 §:n (604/2002) mukaan jos virkamies virkaansa toimittaessaan huolimattomuudesta muulla kuin luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla rikkoo virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin tai määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa, eikä teko huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen, hänet on tuomittava tuottamuksellisesta virkavelvollisuuden rikkomisesta varoitukseen tai sakkoon.

Tuottamuksellista virkavelvollisuuden rikkomista koskevan tunnusmerkistön täyttyminen edellyttää siis, että virkamies rikkoo säännöksessä mainituin tavoin virkavelvollisuutensa, eikä teko ole säännöksessä tarkoitetulla tavalla vähäinen. Tuottamuksellisten virkarikosten rangaistavuuden perusteita ja tarvetta pohdittiin virkarikoslainsäädännön uudistuksen yhteydessä. Hallituksen esityksessä ([HE 58/1988 vp](#), s. 19) on todettu muun ohella, ettei rangaistavuuden ulottaminen vähäisiin, lähinnä määrättyä menettelytapaa koskevien säännösten rikkomuksiin, joilla ei ole viran asianmukaisen hoidon tai yksityisten etujen kannalta mainittavampaa merkitystä, ole tarkoituksenmukaista. Lisäksi siinä on todettu (s. 65), ettei säännöksillä ole tarkoin määriteltävissä, milloin virkavelvollisuuden rikkomista voidaan pitää vähäisenä, ja että tämän arvioiminen jää syyttäväviranomaisen ja viime kädessä tuomioistuimen harkittavaksi.

Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettua virheellisen teon vähäisyyttä arvioitaessa on otettu huomioon teon tai laiminlyönnin haitallisuuden ja vahingollisuuden lisäksi muut siihen liittyvät seikat kuten teon tai laiminlyönnin osoittama virkamiehen huolimattomuuden aste tekohetken olosuhteissa ([KKO 2022:31](#) kohta 8 ja [KKO 2020:78](#) kohta 19).

Lähtökohdaltaan sekä C:n että B:n teon vähäisyyttä vastaan puhuu se, että kyse on johtavassa asemassa olevien syyttäjien menettelystä. C:n menettely on vaikuttanut siihen, että

syyttäjäalueella on tehty asianhallintajärjestelmään merkittävä määrä virheellisiä kirjauksia. Kyse ei ole pelkästään sellaista menettelytapakysymyksestä, jolla ei olisi viran asianmukaisen hoidon kannalta mainittavaa merkitystä.

Teon virkarikosoikeudellista vähäisyyttä puoltaa puolestaan se, että asiassa ei ole syytteen nostamisen edellyttämää näyttöä siitä, että apulaispäälliköt olisivat itse tehneet tai yksiselitteisesti ohjeistaneet syyttäjiä virheellisiin kirjauksiin. Kyse on B:n ja C:n ohjeiden epäselvyydestä ja siitä, että syyttäjät ovat tulkinneet näitä eri tavoin. Nyt käsiteltävässä asiassa asetelma on erilainen kuin korkeimman oikeuden ennakkopäätöksessä KKO 2009:62, jossa käräjätuomari oli merkinnyt totuudenvastaisesti käräjäoikeuden riita- ja hakemusasioiden asiankäsittelyjärjestelmään asiat ratkaistuksi, vaikka niiden käsittely oli vielä kesken.

Sekä B:n että C:n menettelyn osalta merkityksellistä on, että osa heidän alaisistaan ei ollut tullut ohjeistuksen tarkoittavan virheellisten kirjausten tekemisestä vaan olivat ymmärtäneet, että syyttäjän tulee tarvittaessa muuttaa kirjaus. Vaikka B ja C olivat toimineet huolimattomasti ohjeistusta antaessaan, heidän moitteeksensa ei voida lukea sitä, mikäli syyttäjät ovat tehneet kohtuuttoman pitkälle menneitä tulkintoja ohjeistuksista. Esitutkinnassa ei ole ilmennyt, että ohjeistuksen epäselväksi tulkinneet syyttäjät olisivat nimenomaisesti kysyneet C:ltä tai B:ltä näiden antamien ohjeistusten sisältöä tai tarkoitusta.

Edellä esitetyt seikat huomioon ottaen B:n ja C:n huolimattonta menettelyä kirjausten ohjeistamisessa on pidettävä teon haitallisuus ja vahingollisuus sekä muut tekoon liittyvät seikat kokonaisuutena arvostellen rikoslain 40 luvun 10 §:n tuottamuksellista virkavelvollisuuden rikkomista koskevan säännöksen tarkoittamalla tavalla vähäisenä. Näin ollen asiassa ei ole näiltä osin todennäköisiä syitä heidän syyllistymisestään epäiltyyn tuottamukselliseen virkavelvollisuuden rikkomiseen tai muuhunkaan rikokseen.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan aihetta syytteen nostamiseen. Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 2 momentin mukaan jos asian laatu niin vaatii, oikeuskansleri voi kiinnittää asianomaisen huomiota lain tai hyvän hallintotavan mukaiseen menettelyyn.

Asiassa C:n menettelyä on pidettävä moitittavampana ottaen muun ohella huomioon sen seuraukset.

Annan C:lle mainitun lain 6 §:n 1 säännöksen nojalla huomautuksen.

Kiinnitän B:n huomiota huolellisuuteen ohjeistaessaan ja valvoessaan alaistensa syyttäjien toimintaa.

2 Valtakunnansyyttäjälle selvityksissä annetut tiedot

2.1 Asian arvioinnin lähtökohtia

Asiassa toinen rikosepäily on koskenut A:n, B:n ja C:n valtakunnansyyttäjälle antamia tietoja. Valtakunnansyyttäjä oli pyytänyt heiltä marraskuussa ja joulukuussa kirjallisilla selvityspyynnöllä tietoja liittyen syyttäjäläueella annettuun Sakari-merkintöjen ohjeistukseen. A:n, B:n ja C:n epäillään antaneen kirjallisissa selvityksissään valtakunnansyyttäjälle vääriä tietoja.

Valehteleminen tai totuuden salaaminen ei ole rangaistavaa, ellei laista ole erikseen johdettavissa velvoitetta pysyä totuudessa. Virkamiesasemaan tällainen velvollisuus kuuluu. Samalla kun virkamiehelle annetaan oikeus käyttää julkista valtaa, häneltä vaaditaan sen käytössä korostettua luotettavuutta.

Syyttäjälaitoslain 11 §:n mukaan valtakunnansyyttäjän tehtävään kuuluu muun ohella valvoa syyttäjätöiminnan oikeudellista laatua ja yhdenmukaisuutta. Kun valtakunnansyyttäjä suorittaa laissa säädettyä valvontatehtävää, valtakunnansyyttäjän pyytämiin selvityksiin vastaaminen kuuluu syyttäjän virkatehtäviin. Valtion virkamieslain 14 §:n mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä sekä käyttäytyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla. Selvityksen antamatta jättäminen tai sen antaminen vaillinaisena tai totuudenvastaisena on vastoin virkamieslaissa tehtävien suorittamisesta ja virkamiehen käyttäytymisestä säädettyä.

Virkamiehellekin kuuluu itsekriminointisuoja, jonka katsotaan sisältyvän osana myös perustuslain 21 §:ssä taatun oikeusturvan piiriin ([KKO 2014:67](#), kohta 9.) Itsekriminointisuoja tarkoittaa rikoksesta epäillyn oikeutta oikeudenkäynnissä, esitutkinnassa ja eräissä hallinnollisissa menettelyissä vaieta ja olla myötävaikuttamatta oman syyllisyytensä selvittämiseen. Viranomaiset eivät saa tällaiseen myötävaikuttamiseen pakottaa. Itsekriminointisuojan tarkemman sisällön on katsottu määräytyvän lähinnä sen nojalla, miten Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on ratkaisukäytännössään tulkinnut tätä suojaa ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kohdan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimusten ja 6 artiklan 2 kohdan syyttömyysolettaman perusteella ([KKO 2015:1](#), kohta 11 ja siinä viitatu ratkaisut.)

Virkamiesten lainvastaisten menettelyjen selvittämisessä on huomioitavaa, että vain epäillyt vakavimmat virkarikokset johtavat poliisin toimittamaan esitutkintaan. Useimmiten epäiltyjä virkamiesten lainvastaisia toimia selvitetään esitutkinnan sijaan muunlaisissa

laillisuusvalvonnallisessa menettelyssä. Tällöinkin virkamieheltä pyydetävän selvityspyynnön taustalla on kuitenkin yleensä aina väite tai epäily virkavirheestä.

Koska valtakunnansyyttäjän selvityspyynnöissä kyse ei ole ollut esitutkinnasta, suppea itsekriminointisuojaan tulkinta merkitsisi, ettei virkamiehellä olisi oikeutta olla kertomatta selvityksessä tietojaan ja tietojen salaamista voitaisiin pitää aina tahallisenä virkavirheenä. Tällainen tulkinta voisi johtaa kuitenkin virkamiehen kannalta kohtuuttomaan lopputulokseen, koska hän saattaisi laillisuusvalvonnassa tosiasiallisesti joutua rangaistuksen uhalla saattamaan itsensä syytteen-vaaraan. Kun syytetyllä on itsekriminointisuojaan tarkoittama oikeus olla myötävaikuttamatta oman syyllisyytensä selvittämiseen, jo johdonmukaisuus edellyttää, ettei kenelläkään ole velvollisuutta ilmiintyä itseään tekemästään rikoksesta. Oikeutta olla ilmiintymättä itseään rikoksesta on pidettävä niin keskeisesti oikeusjärjestykseen kuulumana periaatteena, että sen on katsottava sisältyvän itsekriminointisuojaan osana myös perustuslain 21 §:ssä taatun oikeusturvan piiriin ([KKO 2024:39](#) kohta 14 ja [KKO 2014:67](#), kohta 9.).

Se mihin itsekriminointisuoja selvitystään antavan virkamiehen oikeuttaa, on kuitenkin erillinen kysymyksensä.

Itsekriminointisuojaan tarkoituksena on mahdollistaa vaikeneminen ja passiivisena pysyminen. Rikoksesta epäilty saa halutessaan antaa totuudenvastaisiakin lausumia, mikä on johdettavissa siitä, että syytetyllä ei ole velvollisuutta lausua asiasta, mutta hänellä on siihen oikeus. Syytetyn oikeus tulla kuulluksi omassa asiassaan mitätöityisi, jos hän olisi asianomistajan tavoin velvollinen pysymään totuudessa todistamaan ryhdyttyään.

Itsekriminointisuoja ei kuitenkaan lähtökohtaisesti oikeuta antamaan vääriä tietoja tai valehtelemaan esitutkinnan tai tuomioistuimen ulkopuolisessa menettelyssä. Ylimpien laillisuusvalvojien ratkaisukäytännössä on todettu, että itsekriminointisuoja ei sisällä oikeutta antaa paikkansa pitämättömiä tietoja, vaan kyse on oikeudesta olla vaiti eräissä tilanteissa. Pyydetty selvitys on esitettävä siltä osin kuin se on syytteen vaaraan joutumatta mahdollista (ks. eduskunnan oikeusasiamiehen päätös [EOAK/2809/2017](#), s. 17).

Virkamiehen ammattieettiset ja virkamiesoikeudelliset syyt puoltavat kielteistä suhtautumista virkamiehen valehtelemiseen ylipäättään. Itsekriminointisuoja saattaisi laillisuusvalvonnassa oikeuttaa virkamiehen valehtelemiseen vasta sellaisessa poikkeuksellisessa tilanteessa, jossa vaikeneminen ei enää riittäisi itsekriminointisuojaan toteutumiseen. Kirjallisessa selvitysmenettelyssä tämänkaltainen tilanne olisi kuitenkin äärimmäisen poikkeuksellinen, koska käytännössä virkamies voi kirjallisessa selvityksessään joka tapauksessa melko vapaasti itse valita kertomansa asiat ilman, että joutuisi kuvaamaan itselleen epäedullisia yksityiskohtia tai ainakaan esittämään totuudenvastaisia seikkoja. Virkatoimen yleisiä puitteita ja samaa tapahtumainkulkua voi selostaa eri tavoin, tarkkuudella tai subjektiivisin painotuksin ilman, että joutuu

poikkeamaan totuudesta. Olennaista on se, että virkamiehen esille ottamat asiat ovat totta. Virkatoimiin liittyvien tosiseikkojen vääristäminen on ongelmallista myös siitä syystä, että lähtökohteisesti virkamiehen antama kirjallinen selvitys on viranomaisen asiakirja, jossa kerrottujen tietojen oikeellisuus on itsessään tärkeä oikeusturvan ja luottamuksen tae. (Ks. Tapanila, Antti. Itsekriminointisuoja. Tietosanoma Oy 2019, s. 141–144; Lehtimaja, Lauri. Selvityspyyntö ja syytteenvaara: näkökohtia virkamiehen prosessuaalisesta asemasta Eduskunnan oikeusasiamieheen nähden”, Defensor Legis 1988, s. 516–531.)

Viranomaiselle annetun tiedon totuudenmukaisuutta suojataan myös rikoslain 16 luvun 8 §:n säännöksellä väärän todistuksen antamisesta viranomaiselle. Säännöksen tarkoituksena on suojata asiakirjojen ja sitä vastaavien kirjallisten todistuskappaleiden totuudenmukaisuutta. Olennaista mainitussa rikoksessa on se, että kirjallisessa muodossa viranomaiselle annettu tieto on totuudenvastainen. Sitä, että totuudenvastainen tieto johtaa viranomaista harhaan, ei säännöksen soveltaminen edellytä. ([HE 6/1997](#), s. 73). Säännöksen on katsottu soveltuvan muun ohella tilanteeseen, jossa virkamies oli selvityksessään ylimmälle laillisuusvalvojalle antanut totuudenvastaisia tietoja (ks. eduskunnan oikeusasiamiehen päätös [EOAK/2809/2017](#)). Virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin kuuluvat myös rikoslain säännökset. Virkamies ei siten saa toimia rikoslaissa kielletyksi säädetyllä tavalla. Syyteoikeus väärän todistuksen antamisesta vanhenee kahdessa vuodessa, joten tässä päätöksessä käsiteltävien tapausten osalta syyteoikeus on siltä osin vanhentunut. Rikoslain 8 luvun 1 §:n 4 momentin mukaan virkarikosten vanhentumisaika on kuitenkin vähintään viisi vuotta.

2.2 Johtava aluesyyttäjä A:n menettely

Valtakunnansyyttäjä oli 21.11.2023 pyytänyt A:lta selvitystä (etptk s. 913–915), ja A on antanut selvityksensä 12.12.2025 (etptk s. 917). Esitutinnan perusteella ei ole todennäköisiä syitä sen tueksi, että A olisi selvityksessään antanut virheellisiä tietoja. Esitutinnan perusteella A ei ollut tietoinen apulaispäällikkö C:n tammikuussa 2023 antamasta ohjeistuksesta.

2.3 Apulaispäällikkö B:n menettely

Valtakunnansyyttäjä oli pyytänyt B:lta selvitystä 21.11.2023 (etptk s. 896–899), ja B oli antanut selvityksensä 4.12.2023 (etptk s. 900–902). Tämän jälkeen valtakunnansyyttäjä oli pyytänyt B:lta selvitystä 20.12.2023 (etptk s. 903–905), ja B oli antanut selvityksensä 21.12.2023 (etptk s. 906).

Ensimmäisessä selvityksessään B oli todennut:

”Hyvin pian olikin nähtävissä, että esitutkinnassa rikosasioihin tehtyihin kirjallisen menettelyn ohjauksiin liittyi merkittäviä ongelmia. Kirjallisen menettelyn kirjauksiin Sakari

järjestelmässä liittyvät havainnot korostuivat erityisesti, kun kyse oli muista kuin nopean toiminnon asioista. Tämä on antanut aihetta korjata runkoon ohjautuvien rikosasioiden käsittelymerkintä kirjallisen menettelyn merkinnästä suullisen menettelyn merkinnäksi.”

Jälkimmäisessä selvityksessään B on todennut:

”Huomaan nyt, että asiaa koskevassa selvityksessäni käyttämäni ilmaisu, että virheellisyydet syyteharkintaan saatettujen asioiden Sakari-merkinnöissä ovat antaneet aihetta korjata runkoon ohjautuvien rikosasioiden käsittelymerkintöjä, on ollut ymmärrettävissä niin, että tästä olisi annettu jokin ohjeistus. Tätä en ole suinkaan tarkoittanut. Tällä olen tarkoittanut vain sitä, että syyttäjien on ollut tarpeen kiinnittää huomiota ja korjata merkinneissä havaitsemansa virheellisyydet.

En ole antanut merkintöjen korjaamisesta ohjetta tai määräystä, eikä tiedossani ole ollut, että sellaista olisi annettu.”

Toimitetun esitutinnan perusteella selvää on, että B oli antanut kirjaamistapoja koskevia toiveita poliisilaitokselle eikä ollut tätä valtakunnansyyttäjälle selvityksessään kertonut. Tämän seikan B on itsekin tunnustanut. Hän on esitutkintaan antamassaan loppulausunnossa todennut olleensa selvityksiä antaessaan sellaisessa käsityksessä, että selvityspyynnössä oli kyse ainoastaan syyttäjille tai syyttäjäalueen henkilökunnalle annetusta ohjeistuksesta. Tämän perusteella B ei ollut kertomansa mukaan selvityksissään käsitellyt poliisin henkilökunnalle antamaansa ohjausta.

Valtakunnansyyttäjä oli selvityspyynnössään tuonut asian taustaksi syyttäjäalueen kirjallisen menettelyn asioissa tapahtuneet tilastomuutokset ja kysynyt, mistä edellä kuvattu merkittävä muutos johtuu. Erityisen vakuuttavaa kuvaa apulaispäällikön toiminnasta ei anna se, mikäli hän ei ymmärtänyt, että myös hänen poliisille antamansa ohjeistukset voivat olla merkitykselliset asian selvittämisessä.

Toisaalta B:n esittämän tulkinnan mahdollisuutta puoltaa jossain määrin se, että selvityspyynnössä kyse on ollut Sakari-järjestelmän merkinnöistä ja B:n poliisille antamat ohjeet ovat koskeneet poliisin asianhallintajärjestelmää. B:n esittämä tulkinta on ollut vielä siinä määrin mahdollinen, ettei asiassa ole näyttöä tältä osin väärän tiedon antamisesta. Esitutinnan perusteella B oli epäselvällä tavalla viestinyt kirjausten tekemisestä, mutta yksiselitteistä ohjetta tai määräystä hänen ei ole osoitettu antaneen, joten tältä osin asiassa ei ole syytteen nostamisen edellyttämää näyttöä siitä, että hän olisi antanut selvityksissään väärää tietoa. Näin ollen asiassa ei ole todennäköisiä syitä B:n syylistymisestä epäiltyyn virkavelvollisuuden rikkomiseen tai muuhunkaan rikokseen.

2.4 Apulaispäällikkö C:n menettely

Valtakunnansyyttäjä oli 21.11.2023 pyytänyt C:ltä selvitystä (etptk s. 854–856), ja C oli antanut selvityksensä 4.12.2023 (etptk s. 858–859). Tämän jälkeen valtakunnansyyttäjä oli 20.12.2023 pyytänyt selvitystä (etptk s. 860–861) ja sen oheen liittänyt sähköpostiviestiketjun (etptk s. 865), jonka perusteella C olisi antanut noto-asioissa Sakari-merkintöjen osalta ohjeen tai määräyksen siirtää kaikki saapuvat asiat kirjallisesta menettelystä suulliseen. Selvityspyynnössä valtakunnansyyttäjä oli pyytänyt C:tä selvittämään muun ohella, minkä sisältöisen ohjeen tai määräyksen hän on antanut.

Ensimmäisessä valtakunnansyyttäjälle antamassaan C ei ollut lausunut siitä, oliko hän itse antanut ohjeistuksia. Sen sijaan toisessa selvityksessään 2.1.2024 C on nimenomaisesti useampaan kertaan todennut: ”en ole antanut ohjetta tai määräystä” (etptk s. 863–864). C:n ilmoittama tieto on ollut virheellinen, koska C oli antanut yksikössään ainakin sihteereitä koskeneen ohjeen.

Esitutkinnassa C on tunnustanut antaneensa selvityksessään väärän tiedon, mutta kiistänyt syyllistyneensä rikokseen. C on katsonut, ettei hänellä ole ollut itsekriminointisuojan vuoksi velvollisuutta osallistua asiansa selvittämiseen eikä antaa esimiehelleen tietoja, jotka saattaisivat hänet syytteen vaaraan.

Kuten edellä on todettu, virkamiehellä on itsekriminointisuojaan vedoten oikeus vaieta, mikäli hän kokee, että selvityksen antaminen saattaisi aiheuttaa hänelle vaaran joutua menettelystään rikosoikeudelliseen vastuuseen. Itsekriminointisuoja ei kuitenkaan oikeuta virkamiestä antamaan vääriä tietoja tai valehtelemaan esitutkinnan tai tuomioistuimen ulkopuolisessa menettelyssä. Vaikka itsekriminointisuojan sisältöä ei ollut valtakunnansyyttäjän selvityspyynnöissä nimenomaisesti avattu, kokeneen syyttäjän ja apulaispäällikön C:n on täytynyt asia tietää. Kokeneena syyttäjänä C:n on täytynyt toki tietää sekin, että valtakunnansyyttäjän selvityspyynnöissä kyse ei ole ollut esitutkinnasta, vaikka hän tämäntyyppisen väitteen on esitutkinnassa nyt esittänyt.

Valtakunnansyyttäjä oli lisäselvityspyynnössään pyytänyt selvittämään muun ohella sitä, minkä sisältöiset ohjeen tai määräyksen C oli antanut. Vaikka lisäselvityspyyntö on ollut yksilöity, käytännössä C olisi voinut edelleen melko vapaasti valita ne asiat, joita selvityksessään kuvaa, ja ne seikat, jotka hän jättää kertomatta. Valehteleminen ei siten ole ollut tarpeen itsekriminointisuojan toteutumiseksi, vaan siihen olisi riittänyt vaikeneminen. Asiassa ei ole ilmennyt hyväksyttäviä syitä sille, että C oli antanut valtakunnansyyttäjälle väärää tietoa menettelystään. Vääriä tietoja antaessaan C on rikkonut virkamiehelle virkamieslain 14 §:n 2 momentissa säädettyä velvollisuutta käyttäytyä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla.

Vaikka lähtökohtaisesti tämänkaltainen syyttäjän menettely on vakava virhe, päädyn arvioissani pitämään C:n menettelyä kuitenkin vielä virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistön tarkoittamalla tavalla vähäisenä. Kyse on ollut tilanteesta, jossa valtakunnansyyttäjä oli C:lle lähettämäänsä jälkimmäiseen selvityspyyntöön liittänyt sähköpostiviestiketjun (etptk s. 865), jonka perusteella C olisi antanut noto-asioissa Sakari-merkintöjen osalta ohjeen. Selvityksessään C:llä olisi ollut mahdollisuus selvittää asiaa tai itsekriminointisuojaansa vedoten vaieta. Sen sijaan hän oli antanut Syyttäjälaitosta johtavalle valtakunnansyyttäjälle vääräksi tietämäänsä tietoa. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että C:n ilmoitus on ollut jo tiedossa olleisiin seikkoihin nähden niin epäuskottava, että sen totuudenmukaisuus on kyetty heti kyseenalaistamaan eikä tiedoilla ole ollut lopulta juurikaan merkitystä. Osin merkitystä voidaan antaa myös sille, että C oli selvityksensä jälkeen valtakunnansyyttäjälle 31.1.2024 lähettämässään viestissä osin korjannut selvitystään todeten, ettei olisi saanut pyytää sihteereitä muuttamaan KM-merkintöjä suulliseksi, ”jos niin olen tehnyt”.

Edellä mainitut teon haitallisuuteen ja vahingollisuuteen liittyvät seikat puoltavat menettelyn arvioimista virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistön tarkoittamassa mielessä siinä määrin vähäiseksi, ettei asiassa ole arvioni mukaan todennäköisiä syitä C:n syyllistymisestä epäiltyyn virkavelvollisuuden rikkomiseen.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan aihetta syytteen nostamiseen.

Annan mainitun säännöksen nojalla C:lle huomautuksen hänen lainvastaisesta menettelystään.

Totean myös, että virkarikosoikeudellisesta arviosta osin erillinen kysymys on toki se, että mitä ylipäätään kertoo syyttäjäalueen apulaispäällikön toiminnasta, arvostelukyvystä ja virkamiesetiikasta, että hän oli päätenyt tilanteeseen, jossa hän oli arvioinut valehtelun valtakunnansyyttäjälle olevan välttämätöntä, jotta hän ei joudu itse syytteen vaaraan. Asiassahan on kyse siitä, että C oman arvionsa perusteella oli menetellyt virkatoiminnassaan sillä tavoin, että hän ei voinut kertoa siitä valtakunnansyyttäjälle ilman, että hän olisi saattanut itsensä syytteen vaaraan.

3 Muut huomiot

Esitutkinnassa rikoksesta epäiltyinä oli kuultu syyttäjäalueen johtavana aluesyyttäjänä toiminutta ja kahta apulaispäällikköä. Lisäksi todistajana on kuultu syyttäjäalueelta muita apulaispäällikköjä sekä lukuisia syyttäjiä ja syyttäjänsihteereitä. Virheellisiä kirjauksia tehneitä syyttäjiä ei ole kuultu asiassa rikoksesta epäiltyinä ottaen huomioon, että he olivat tehneet kirjauksia sen mukaisesti kuin olivat syyttäjäalueella annettuja ohjeistukset tulkinneet.

Ottamatta tarkemmin kantaa yksittäisten syyttäjien menettelyyn toiminnasta välittyy osin huono kuva. Esitutinnan perusteella syyttäjät olivat saattaneet kokea apulaispäällikköjen antamat kirjausohjeet epäselväksi, mutta ohjeiden tarkemman selvittämisen sijaan ovat tehneet tietojärjestelmiin tosiasioita vastaamattomia kirjauksia. Osa syyttäjistä vaikuttaa suhtautuneen ylipäätään välinpitämättömästi Sakarin kirjauksiin. Lisäksi vaikuttaa siltä, että syyttäjän syyteharkintavallan itsenäisyyden ja riippumattomuuden merkitystä ei ole välttämättä ymmärretty. Syyttäjät ovat ilmeisesti osin tulkinneet ohjeistuksen koskeneen kirjausten sijaan sitäkin, minkälaiseen prosessiin syyttäjä asiaa tosiasiasa esittää.

Päätöksestäni ilmenevällä tavalla edellä todettu syyttäjien menettely on ollut merkityksellistä myös apulaispäällikköjen menettelyn arvioinnissa, mutta toisaalta se ei poista B:n ja C:n päätöksessä todettuja laiminlyöntejä syyttäjien ohjeistamisessa. Suoritetun esitutinnan perusteellakin on vaikeasti ymmärrettävissä, miten B ja C eivät ole saaneet yksiköissään syyttäjille viestittyä kirjaustapaa, jonka on tullut olla selkeä: kirjaukset tulee tehdä totuudenmukaisesti. Viimeistään tämän prosessin nyt päättyessä kirjaustapojen tulisi olla Itä-Suomen syyttäjäalueella kin yksiselitteisen selviä kaikille syyttäjille.

Totean myös, että esitutkinnassa rikoksesta epäiltyjen esittämälle apulaisvaltakunnansyyttäjään, valtakunnansyyttäjään tai valtakunnansyyttäjän toimistoon kohdistuvalle kritiikille ei ole käytössäni olevan aineiston perusteella syytä eikä asia anna niiltä osin aihetta toimenpiteisiini. Syyttäjäalueella oli tapahtunut kirjaustavoissa helmikuusta 2023 lähtien merkittävä muutos, jonka syynä on ollut apulaispäällikkö C:n antama ohjeistus. Syyttäjäalueen johdossa tilastomutoksiin ei kuitenkaan havahduttu, vaan asia havaittiin apulaisvaltakunnansyyttäjän seurannan yhteydessä. Se, että apulaisvaltakunnansyyttäjän seurannassa asia havaittiin, on ollut myös asiassa rikoksesta epäiltyinä olleiden etu, sillä tämän toiminnan ansioista syyttäjäalueella kiinnitettiin huomiota kirjaustapoihin ja pidempiaikainen virheellisyys kyettiin estämään.

Valtakunnansyyttäjä oli puolestaan apulaisvaltakunnansyyttäjän havaintojen jälkeen pyrkinyt selvittämään asiaa hänellä käytössä ollein keinoin. Siinä yhteydessä apulaispäällikkö C päätti antaa valtakunnansyyttäjälle tietoisesti väärää tietoa toiminnastaan, jotta ei joutuisi itse syytteenvaaraan. Selvää on, ettei valtakunnansyyttäjälläkään ole ollut tällaisessa tilanteessa mahdollisuuksia asiaa enempää selvittää.

Asiassa ei ole myöskään ilmennyt sellaista loppulausunnossa esitettyä, että syyttäjäalueen syyttäjät olisivat antaneet apulaisvaltakunnansyyttäjälle tarkoituksellisesti harhaanjohtavia tietoja, vaan esitutkinnan perusteellakin osa syyttäjistä oli tulkinnut apulaispäällikköjen ohjeistaneen virheellisiin kirjauksiin.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Aluesyyttäjä C

Apulaispäälikkö C on rikkonut virkavelvollisuuksiaan laiminlyömällä riittävällä tavoin kiinnittää yksikkönsä syyttäjien huomiota kirjaustapoihin, minkä seurauksena syyttäjäalueella on vuonna 2023 tehty asianhallintajärjestelmään asian käsittelytavasta (suullinen/kirjallinen) merkittävä määrä virheellisiä kirjauksia. Lisäksi C on rikkonut virkamieslain 14 §:n 2 momentissa säädettyä velvollisuutta käyttäytyä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla antaessaan valtakunnansyyttäjälle selvityksessään vääräksi tietämänsä tiedon.

Päätöksestä ilmenevin perustein jätän syytteen C:tä vastaan nostamatta, koska asiassa ei ole todennäköisiä syitä hänen syylistymisestä rikokseen.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan aihetta syytteen nostamiseen.

Annan mainitun säännöksen nojalla C:lle huomautuksen hänen edellä kuvatuista lainvastaisista menettelyistään.

Aluesyyttäjä B

Apulaispäälikkö B on rikkonut virkavelvollisuuksiaan laiminlyömällä riittävällä tavoin kiinnittää yksikkönsä syyttäjien huomiota kirjaustapoihin. Päätöksestä ilmenevin perustein jätän syytteen B:tä vastaan nostamatta, koska asiassa ei ole todennäköisiä syitä hänen syylistymisestä rikokseen.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 2 momentin mukaan jos asian laatu niin vaatii, oikeuskansleri voi kiinnittää asianomaisen huomiota lain tai hyvän hallintotavan mukaiseen menettelyyn.

Kiinnitän B:n huomiota huolellisuuteen alaistensa syyttäjien toiminnan ohjeistamisessa ja valvonnassa.

Johtava aluesyyttäjä A

Jätän syytteen A:ta vastaan nostamatta, koska asiassa ei ole todennäköisiä hänen syylistymisestä rikokseen.

Asia ei anna A:n osalta aihetta muihinkaan toimenpiteisiini.

Lähetän päätökseni tiedoksi valtakunnansyyttäjälle.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Oikeuskansleri

Janne Salminen

Esittelijäneuvos

Juho Lehtimäki